

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	17
1. Εισαγωγή	21
1.1 Οι τρεις ιστορικοί κύκλοι της ελληνικής οικονομίας	22
1.2 Εθνική ανεξαρτησία και θεμελίωση του ελληνικού κράτους, 1821-1898	27
1.3 Επέκταση και ενοποίηση μέσω θριάμβων και καταστροφών, 1899-1949	29
1.4 Οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, η Δύση και η Ευρωπαϊκή Ένωση, 1950-2020	34
1.5 Ιδέες, θεσμοί και μετασχηματισμοί	37
1.6 Γεωπολιτικές συγκυρίες και οικονομική παγκοσμιοποίηση	50
1.7 Συμπεράσματα	54
2. Εθνική ανεξαρτησία και θεμελίωση του κράτους, 1821-1898	56
2.1 Από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας στη δημιουργία του ελληνικού κράτους	57
2.1.1 Αφύπνιση της εθνικής συνείδησης και προετοιμασία του Αγώνα	57
2.1.2 Ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας, 1821-1827	61
2.1.3 Ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στην έκβαση του Αγώνα	64
2.1.4 Πολιτική οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων και πρώτα Συντάγματα	65
2.1.5 Χρηματοδότηση του Αγώνα, δάνεια της ανεξαρτησίας και πρώτη πτώχευση	67

2.1.6	Ο Καποδίστριας και η δημιουργία του ελληνικού κράτους, 1828-1832	69
2.1.7	Η οικονομία, ο φοίνικας και η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα	73
2.2	Η περίοδος της Μοναρχίας, το Σύνταγμα του 1844 και η Μεγάλη Ιδέα	76
2.2.1	Η περίοδος της Αντιβασιλείας, 1833-1835	77
2.2.2	Ιδεολογική συγκρότηση του ελληνικού κράτους . . .	79
2.2.3	Η απόλυτη μοναρχία, 1835-1843	80
2.2.4	«Επανάσταση» της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και παραχώρηση Συντάγματος	82
2.2.5	Συνταγματική μοναρχία και πολιτικό σύστημα, 1844-1862	84
2.2.6	Η Μεγάλη Ιδέα και οι Προστάτιδες Δυνάμεις	85
2.2.7	Το τέλος της Μοναρχίας	88
2.3	Η οικονομία στην περίοδο της Μοναρχίας, 1833-1862 . . .	88
2.3.1	Δραχμή και Εθνική Τράπεζα	89
2.3.2	Το εγγυημένο δάνειο του 1833 και η δεύτερη πτώχευση	91
2.3.3	Διεθνείς κρίσεις, παύσεις της μετατρεψιμότητας και συνέπειες της πτώχευσης	92
2.3.4	Οικονομία, εθνικές γαίες και διάρθρωση της παραγωγής	94
2.3.5	Τα δίκτυα της Διασποράς και η ναυτιλία	103
2.4	Βασιλευομένη δημοκρατία, πολιτικές μεταρρυθμίσεις και εδαφικές επεκτάσεις	105
2.4.1	Από την πολιτική αστάθεια στην αρχή της δεδηλωμένης, 1863-1875	106
2.4.2	Πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, 1875-1893	107
2.4.3	Οι εδαφικές επεκτάσεις και οι γεωπολιτικές συγκυρίες	109
2.5	Οικονομία και βασιλευομένη δημοκρατία, 1863-1898. . . .	110
2.5.1	Διμεταλλισμός και Λατινική Νομισματική Ένωση . . .	110
2.5.2	Δημοσιονομικές ανισορροπίες και νομισματική αστάθεια, 1863-1898	112

2.5.3	Εξωτερικός δανεισμός, πτώχευση και Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος 1879-1898	116
2.5.4	Ο σταδιακός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας, 1863-1898	118
2.6	Ανάπτυξη, διακυμάνσεις και οικονομικοί μετασχηματισμοί κατά τον 19ο αιώνα	125
2.6.1	Κύκλοι επέκτασης και συρρίκνωσης του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ	126
2.6.2	Η σταδιακή μεταβολή της παραγωγικής διάρθρωσης	127
2.6.3	Ο σταδιακός εκχρηματισμός της οικονομίας και το νομισματικό σύστημα	131
2.7	Συμπεράσματα	132
3.	Εθνική επέκταση και ενοποίηση μέσω θριάμβων και καταστροφών, 1899-1949	135
3.1	Από την οικονομική σταθεροποίηση στους βαλκανικούς θριάμβους, 1899-1913	136
3.1.1	Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος, οικονομική σταθεροποίηση και ανάκαμψη	137
3.1.2	Ανατίμηση της δραχμής και ένταξή της στον διεθνή κανόνα χρυσού, 1899-1910	140
3.1.3	Εκσυγχρονισμός του στρατού, κίνημα στο Γουδή και πολιτικές μεταρρυθμίσεις	142
3.1.4	Ο θρίαμβος των Βαλκανικών Πολέμων, 1912-1913	145
3.1.5	Συνέπειες των Βαλκανικών Πολέμων	146
3.2	Εθνικός Διχασμός, Μικρασιατική Καταστροφή και τέλος Μεγάλης Ιδέας, 1915-1922	149
3.2.1	Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός, 1914-1919	149
3.2.2	Από τη Μικρασιατική Εκστρατεία στην Καταστροφή, 1920-1922	152
3.2.3	Δημοσιονομικές και νομισματικές εξελίξεις έως τη Μικρασιατική Καταστροφή	155
3.3	Πολιτική και οικονομική αστάθεια, σταθεροποίηση και πτώχευση, 1923-1932	161

3.3.1	Αναβίωση του διχασμού και πολιτική αστάθεια, 1923-1932	162
3.3.2	Η Συνθήκη της Λωζάνης και η ενσωμάτωση των προσφύγων	165
3.3.3	Οικονομική αστάθεια, σταθεροποίηση και πτώχευση, 1923-1932	168
3.4	Από την πτώχευση στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, 1933-1940	178
3.4.1	Πολιτικές εξελίξεις μετά την πτώχευση	178
3.4.2	Η οικονομική πολιτική μετά την πτώχευση, 1932-1940	179
3.5	Η ελληνική οικονομία μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, 1899-1939	182
3.5.1	Η αύξηση και οι διακυμάνσεις του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ	182
3.5.2	Εξελίξεις στη διάρθρωση της συνολικής παραγωγής	184
3.5.3	Νομισματική αστάθεια και η ζήτηση χρήματος	186
3.6	Από την Κατοχή στον Εμφύλιο, 1941-1949	188
3.6.1	Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	189
3.6.2	Κατοχή, οικονομική κατάρρευση και λιμός	191
3.6.3	Ο υπερπληθωρισμός	194
3.6.4	Από τα Δεκεμβριανά στον Εμφύλιο, 1944-1949	205
3.6.5	Άγονες προσπάθειες οικονομικής σταθεροποίησης, 1944-1946	208
3.6.6	Δημοσιονομική και νομισματική προσαρμογή, 1946-1949	218
3.6.7	Ο ρόλος της ξένης βοήθειας	222
3.6.8	Η ελληνική οικονομία και κοινωνία μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο	225
3.7	Συμπεράσματα	228
4.	Οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, η Δύση και η Ευρωπαϊκή Ένωση, 1950-2019	230
4.1	Κύριες μακροοικονομικές εξελίξεις, 1950-2019	231
4.2	Μεταπολεμική ανασυγκρότηση και ελληνικό αναπτυξιακό θαύμα, 1950-1973	233
4.2.1	Το μετεμφυλιακό πολιτικό καθεστώς	234

4.2.2	Η στρατηγική της οικονομικής ανάπτυξης	238
4.2.3	Η διαδικασία της αστικοποίησης	240
4.2.4	Ο ρόλος των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου	242
4.2.5	Η νομισματική σταθερότητα και ο πληθωρισμός . . .	244
4.2.6	Η ένταξη στη Δύση	247
4.3	Μεταπολίτευση και ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 1974-1981	251
4.3.1	Το Σύνταγμα του 1975	252
4.3.2	Η κοινωνική και πολιτική σημασία της Μεταπολίτευσης	253
4.3.3	Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	254
4.3.4	Η οικονομία από τη Μεταπολίτευση έως την ένταξη, 1974-1981	255
4.4	Πολιτική αλλαγή και οικονομική αποσταθεροποίηση, 1981-1989	256
4.5	Ατελέσφορες προσπάθειες σύγκλισης και προσαρμογής, 1990-1999	259
4.6	Η Ελλάδα στην Ευρωζώνη: Από την ευφορία στη μεγάλη καθίζηση, 2001-2019	264
4.7	Οι δύο όψεις του Ιανού: Η οικονομική ανάπτυξη από τη δεκαετία του 1950	269
4.7.1	Η εξέλιξη του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ . . .	270
4.7.2	Η εξέλιξη της διάρθρωσης της ελληνικής παραγωγής	271
4.8	Συμπεράσματα	273
5.	Ιδέες, θεσμοί και μετασχηματισμοί	275
5.1	Οι κυρίαρχες ιδεολογικές τάσεις και οι επιπτώσεις τους	276
5.1.1	Η εθνική συνείδηση των Ελλήνων	276
5.1.2	Ο Διαφωτισμός και το πολιτικό σύστημα	277
5.1.3	Ο ελληνικός εθνικισμός και η Μεγάλη Ιδέα	278
5.1.4	Ο οικονομικός φιλελευθερισμός και ο ρόλος του κράτους	279
5.2	Πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί	282
5.2.1	Θεσμοί, πολιτική και οικονομικές επιδόσεις	283

5.2.2	Πολιτικοί θεσμοί στην Ελλάδα: Το Σύνταγμα και το πολίτευμα	288
5.2.3	Οικονομικοί και δημοσιονομικοί θεσμοί στον 19ο αιώνα	301
5.2.4	Νομισματικοί θεσμοί και διεθνής δανεισμός στον 19ο αιώνα	309
5.2.5	Οικονομικοί, δημοσιονομικοί και νομισματικοί θεσμοί μετά τον 20ό αιώνα	312
5.2.6	Κρίσεις εξωτερικού χρέους και πτωχεύσεις	314
5.3	Οικονομικοί, κοινωνικοί και θεσμικοί μετασχηματισμοί	318
5.3.1	Από την εθνική ανεξαρτησία έως την εθνική ενοποίηση	318
5.3.2	Ο κύκλος της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης	322
5.4	Συμπεράσματα	323
6.	Γεωπολιτικές συγκυρίες και οικονομική παγκοσμιοποίηση	331
6.1	Οι γεωπολιτικές συγκυρίες και ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων	333
6.1.1	Η υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας και οι Προστάτιδες Δυνάμεις	334
6.1.2	Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στον Ψυχρό Πόλεμο: Η ένταξη στη Δυτική Συμμαχία	338
6.1.3	Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση	340
6.2	Η οικονομική παγκοσμιοποίηση και η ελληνική οικονομία	341
6.2.1	Η άνοδος της παγκοσμιοποίησης κατά τον 19ο αιώνα	341
6.2.2	Διεθνής προστατευτισμός και οικονομική αστάθεια του Μεσοπολέμου	345
6.2.3	Το σύστημα του Μπρέτον Γουντς	346
6.2.4	Δεύτερο κύμα μεταπολεμικής παγκοσμιοποίησης και ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση	347
6.3	Συμπεράσματα	350
7.	Οι προκλήσεις του μέλλοντος	354
7.1	Οι τρεις μεγάλοι ιστορικοί κύκλοι	355
7.2	Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας . . .	357

7.2.1	Οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών	358
7.2.2	Η αγορά εργασίας και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις	358
7.2.3	Το χρηματοπιστωτικό σύστημα	360
7.2.4	Η δημόσια διοίκηση και ο δημόσιος τομέας	361
7.2.5	Το φορολογικό και προνοιακό σύστημα	361
7.2.6	Το εκπαιδευτικό σύστημα	362
7.3	Η οικονομία και το πολιτικό σύστημα	363
7.4	Οι προκλήσεις του μέλλοντος	363
	<i>Βιβλιογραφία</i>	365